

ARCHEOLOGIENOTA

WINGENE DE HILLE
(prov. WEST-VLAANDEREN)

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Auteurs: Bert ACKE, Bart BARTHOLOMIEUX, Sarah
DALLE

Monument Vandekerckhove nv
Oostrozebekestraat 54
8770 INGELMUNSTER

Afdeling Archeologie
Projectcode: 2016E62

- **Administratieve gegevens**

- ➔ Initiatiefnemer: zie privacyfiche
- ➔ Erkende archeoloog: Bart Bartholomieux, OE/ERK/Archeoloog/2016/00127
- ➔ Erkende archeoloog rechtspersoon: Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat 54, 8770 Ingelmunster, OE/ERK/Archeoloog/2015/00031
- ➔ Locatiegegevens: Wingene De Hille, Wingense Steenweg (zie plan in bijlage 2 en 3 bij het verslag van resultaten bureauonderzoek)
- ➔ Lambertcoördinaten: X: 70601, Y: 193185; X: 70966, Y: 193868
- ➔ Kadastergegevens: Wingene Zwevezele, afdeling 2, sectie C, percelen 226r, 230b, 232e, 234b, 237a, 238a, 239b, 239c, 239d, 240c, 247v, 273b, 275c, 276a, 277c, 277d, 277e (partim), 278g (partim), 280e, 280f, 280h, 282, 283b, 286e, 287a, 289a, 293c, 294e en Wingene afdeling 1, sectie F, percelen 41a, 42, 43 (partim), 44, 45 en 46b (zie plan in bijlage 3 bij het verslag van resultaten bureauonderzoek)

- **Aanleiding vooronderzoek**

- ➔ zie het verslag van resultaten bureauonderzoek

- **Resultaten vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**

- ➔ zie het verslag van resultaten bureauonderzoek

- **Gemotiveerd advies**

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig, alle relevante beschikbare bronnen zijn teruggevonden en zijn geraadpleegd. Op basis van het verslag van resultaten van het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet gestaafd worden. Daarom is voor het volledige projectgebied een verder vooronderzoek noodzakelijk is. Gezien de topografische ligging (nabijheid van een beek), de bodemgesteldheid (normaal goede bewaring van de bodem met sterke aanwijzing voor podzolsequenties) en de aard van de te verwachten archeologische sporen (o.a. potentieel voor steentijd) wordt een vervolgonderzoek in de vorm van een combinatie van boringen en proefsleuven voorgesteld als de meest aangewezen methode. Voor een uitgebreide evaluatie van de verschillende onderzoeksmethoden wordt verwezen naar het verslag van resultaten (hoofdstuk 2.5.).

Hieronder worden de voorwaarden beschreven waaraan de verschillende onderzoeksfases moeten voldoen. Het uitgestelde traject is noodzakelijk omdat momenteel een deel van het projectgebied nog bebouwd is en pas wordt gesloopt na het verkrijgen van een stedenbouwkundige vergunning.

• Planafbakening

De totale site heeft een oppervlakte van ongeveer 14,87ha en dient volledig onderzocht te worden door middel van landschappelijke boringen (eventueel aangevuld met archeologische boringen) en proefsleuven (zie figuur 1 en bijlage 3 in het verslag van resultaten).

Figuur 1: Gegeorefeerd plan met aanduiding van de betrokken percelen en de precieze plaats van het archeologisch vooronderzoek en de geplande werken (in rood omlijnd): de werken gebeuren op alle percelen en op alle percelen dient dan ook een vooronderzoek zonder/met ingreep in de bodem te gebeuren.

• Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om te achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de ontwikkeling van het projectgebied. Hieronder worden de specifieke (niet limitatieve) onderzoeksvragen per methode weergegeven. Elke onderzoeksmethode is succesvol beëindigd wanneer haar vraagstellingen succesvol kunnen worden beantwoord. Zolang niet alle onderzoeksvragen succesvol kunnen

worden beantwoord, dient men over te gaan op de volgende onderzoeksmethode zoals besproken in hoofdstuk 2.5. van het verslag van resultaten.

○ **Landschappelijke boringen**

- Wat is de bodemkundige opbouw van het terrein?
- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem (beschrijving + duiding)
- Is er een effectief sprake van podzolbodems binnen het projectgebied? Zo ja, wat is de dikte ervan.
- Heeft de huidige bebouwing een verstoring van de bodem meegebracht? Zo ja, in welke mate?
- Zijn er zones aanwezig die interessant konden zijn voor de prehistorische mens? Welke is hun afbakening?
- Is er een archeologisch niveau aanwezig, en op welke diepte bevindt zich dit?
- Kan de aanwezigheid van een archeologische site binnen het projectgebied worden uitgesloten?
- Is een verder archeologisch booronderzoek noodzakelijk? Welke zijn de modaliteiten?

○ **Verkennde en waarderende archeologische boringen/proefputten in functie van steentijd artefactensites:**

- Zijn er mobiele (prehistorische) artefacten aanwezig? Zoja, uit welke periode stammen deze?
- Is er sprake van concentraties met een hoge densiteit aan mobiele artefacten? Is het mogelijk deze af te bakenen?
- Met welke bodemhorizont(en) worden de mobiele artefacten geassocieerd?
- Is er sprake van de aanwezigheid van één of meerdere prehistorische sites? Zoja, welke is de bewaringstoestand van deze sites?
- Welke zones kunnen afgebakend worden voor verder archeologisch waarderend booronderzoek?
- Kan worden uitgesloten dat er voor de periodes volgend op de prehistorie een archeologische site aanwezig is binnen het projectgebied?

○ **Proefsleuven/proefputten:**

- Zijn er archeologische sporen aanwezig?
- Welke is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?

- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten?
- Welke is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- In welke mate is de zone ten zuiden van de beek verstoord door haar gebruik als stortplaats in de jaren '60 en '70 van de 20ste eeuw?
- Is er een archeologische site aanwezig binnen het projectgebied? Zijn er oudere fases aangesneden met betrekking tot de twee aanwezige hoeves binnen het projectgebied? Zoja, bevinden de oudere fases zich binnen de huidige hoeve of is er sprake van verplaatsing? Kan het ontstaan van deze hoeves gedateerd worden?
- Welke zijn de verder te nemen maatregelen i.f.v. de geplande werken?

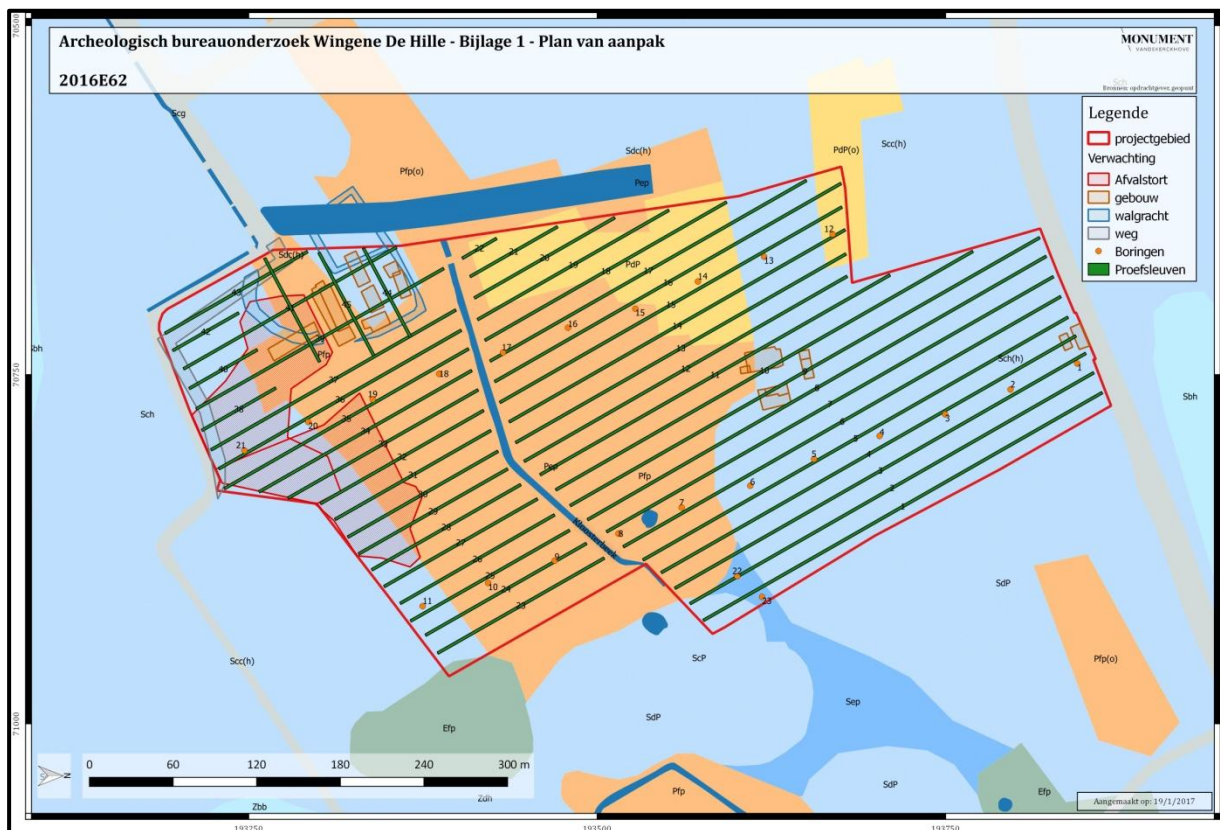
- **Plan van aanpak**

Hieronder wordt per voorgestelde onderzoeksmethode de te hanteren techniek beschreven:

- **Landschappelijke boringen**

Met behulp van landschappelijke boringen kan de bodemopbouw en de bewaringstoestand worden onderzocht. Op die manier kan ook snel het eventuele potentieel aan prehistorische aanwezigheid worden nagegaan. Het landschappelijk booronderzoek dient te gebeuren met een Edelmanboor met een diameter van 7cm. Er worden twee boorlijnen voorgesteld die zowel het mogelijke podzolbodemtype doorkruisen, als de beekvallei. Twee extra boringen op de bodem met mogelijk veen. Het gaat in totaal om 23 boringen (zie figuur 2). Indien men om nog niet gekende redenen zou afwijken van dit boorgrid, dient men dit te argumenteren in het verslag van resultaten van het landschappelijk booronderzoek.

De diepte van de boringen is afhankelijk van de bodemopbouw en in functie van het bepalen van de bewaringstoestand en het nagaan van de aan- of afwezigheid van een begraven bodem. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kunnen al dan niet geschikte zones worden afgebakend voor verder verkennend archeologisch booronderzoek.

Figuur 2: Voorgesteld plan van aanpak (zie bijlage 1).

○ Verkennende archeologische boringen¹

Wanneer op basis van het landschappelijk booronderzoek bepaalde zones kunnen worden afgebakend met een intacte podzolbodem, dient dit verder onderzocht zodoende de aan- of afwezigheid van steentijdsites te kunnen vaststellen. Hiertoe wordt op de potentieel geschikte zones een verkennend archeologisch booronderzoek uitgevoerd. Het boren gebeurt met een Edelmanboor met een diameter van 15cm in een verspringend gelijkbenig driehoeksgrid van 10 op 12m. Registratie van de bodemopbouw gebeurt zoals bij het landschappelijk booronderzoek.

De opgeboorde boorstalen worden nat gezeefd op maaswijdte 1mm en door een steentijdspecialist onderzocht op archeologische indicatoren (vuursteen, puin, al dan niet verbrand bot, aardewerk, enz.).

¹ https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/booronderzoek (geraadpleegd op 2/9/2016)

Een exact boorplan kan pas opgesteld worden na uitvoering van het landschappelijk booronderzoek. Veldwerk en rapportage van het landschappelijk booronderzoek gebeuren conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk.

- **Waarderende archeologische boringen/proefputten in functie van steentijd artefactensites²**

Wanneer op basis van het verkennend archeologisch booronderzoek bepaalde zones kunnen worden afgebakend met een hoge densiteit aan mobiele (prehistorische) artefacten, dient dit verder onderzocht zodoende de prehistorische site verder te kunnen waarden. Bij grote zones met een goed bewaard bodemprofiel kan het best het boorgrid verdicht worden (5x6m). Indien het kleine clusters betreft of de bewaring van de bodem is minder goed, kan men best opteren voor de inplanting van proefputten van 1m². Aantal en inplanting is afhankelijk van de resultaten van het booronderzoek. Bij uitgraven wordt de teelaarde apart ingezameld en wordt gewerkt met zeefvakken van 0,5x0,5m. Op die manier kunnen de resultaten van het vooronderzoek meegenomen worden bij een eventueel vervolgonderzoek. In het vlak aanwezige sporen worden geregistreerd en de vulling wordt apart ingezameld. De profielputten worden verdiept tot in het steriel zand waarbij om de 10cm een nieuw vlak wordt aangelegd. Per eenheid (put, kwadrant, niveau, spoor) wordt de ingezamelde grond nat gezeefd op maaswijdte 1mm en na het drogen door een vuursteenspecialist geanalyseerd. Na afloop van het veldwerk wordt per proefput minimaal 1 profiel gedocumenteerd door een bodemkundige.

Een exact boor- en/of proefputtenplan kan pas opgesteld worden na uitvoering van de verkennende archeologische boringen. Na afloop van deze verschillende prospectiefasen wordt op basis van de resultaten advies gegeven over eventueel verder onderzoek van de steentijdlocaties.

Veldwerk en rapportage van het verkennend en waarderend archeologisch onderzoek gebeuren conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk.

² https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_techneken/terreinevaluatie/booronderzoek (geraadpleegd op 2/9/2016)

○ Proefsleuven/proefputten

Het proefsleuvenonderzoek kan pas van start gaan wanneer de bestaande gebouwen van de zuidelijke hoeve 't Goed te Allaerde zijn gesloopt. Slopen tot op maaiveldniveau kan gebeuren zonder begeleiding van een archeoloog. Enkel het verwijderen van de vloerplaten en de funderingen dient te gebeuren in aanwezigheid van een archeoloog. Op die manier kunnen archeologische sporen die bij de sloop te voorschijn komen, geregistreerd worden.

Voor het proefsleuvenonderzoek wordt gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle ononderbroken proefsleuven over het volledige onderzoeksgebied. Er werd een plan opgesteld met voorgestelde proefsleuven (zie figuur 2, bijlage 1). In totaal werden 46 reguliere proefsleuven uitgezet. Bij de inplanting bedraagt de afstand tussen de proefsleuven minimum 12m en maximum 15m (van middenpunt tot middenpunt)³. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en bij voorkeur noordwest-zuidoost georiënteerd. Op die manier is er het meeste kans om sporen van oude landelijke gebouwen die in de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen hoofdzakelijk zuidoost-noordwest zijn georiënteerd, aan te snijden. Daarnaast zullen de sleuven op die manier de beek ook dwars aansnijden. Het is niet nodig om in alle sleuven de beekvallei ook in de diepte te achterhalen. Het volstaat om in twee proefsleuven aan beide zijdes van de beek de beekvallei maximaal in de diepte te waarderen zodoende het bodemprofiel van die beekvallei op die plaatsten te kunnen reconstrueren. Indien men om veiligheidsredenen de bodem van de beekvallei niet machinaal kan bereiken, tracht men dit aan de hand van een boring te bepalen.

De voormalige site-met-walgracht in het zuiden van het terrein wordt onderzocht door drie ZW-NO en drie ZO-NW georiënteerde proefsleuven. Op die manier wordt de site afdoende aangesneden om de exacte ligging van eventueel oudere gebouwen en de walgrachten te detecteren. De belangrijkste vraagstelling voor deze laatste sleuven is echter het nagaan van de exacte ligging van de historische site-met-walgracht en of deze een oudere datering kan hebben dan wat historisch gekend is en of er zich ooit een verplaatsing van de hoeve heeft voorgedaan.

³ Als men de kosten-baten afweging maakt, is deze methode van proefsleuven het meest aangewezen om archeologische sites op te sporen en te prefereren boven andere systemen. Zie *Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48. Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie.*

Het sleuvenplan zoals nu opgesteld gaat ervan uit dat het archeologisch niveau binnen het volledige projectgebied goed bewaard is. Indien uit de landschappelijk boringen zou blijken dat sommige zones geen archeologisch potentieel meer bevatten, kunnen de proefsleuven in die zones ook vervallen. Wijzigingen op het voorgestelde sleuvenplan worden verantwoord in het verslag van resultaten van het proefsleuvenonderzoek.

Er worden extra volgsleuven, dwarsseuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Er wordt met het voorgestelde proefsleuvenplan ca. 11,7% van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven. Deze verhoogde dekking is te wijten aan het feit dat reeds een aantal noodzakelijke volgsleuven zijn aangeduid binnen de site met walgracht. Ca. 2% wordt extra voorzien door middel van volgsleuven, dwarsseuven of kijkvensters. Op die manier wordt 13,7% van het onderzoeksgebied onderzocht en kan met een minimale kost een betrouwbare inschatting gemaakt worden omtrent het archeologisch potentieel van de site. Zodoende kan men ook beter de onderzoekstermijn en -kost inschatten bij een eventueel vervolgonderzoek.⁴

Per sleuf en minstens om de 50m wordt machinaal een profielput aangelegd, op een dermate manier dat er een geschrinkt patroon ontstaat en men in feite om de 25m een zicht heeft op de bodemopbouw van het onderzoeksterrein.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem maximaal de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk benaderd. Indien nodig worden kwetsbare sporen (vb. brandrestengraven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. De diverse fases van vooronderzoek moeten niet uitgevoerd worden indien de geplande bouwwerken, waarvoor deze archeologienota wordt opgesteld, niet zullen worden uitgevoerd. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling kan beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

⁴ HANECA K., DEBRUYNE S., VANHOUTTE S. en ERVYNCK A., Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie. Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed, juli 2016.

- **Gewenste competenties**

Het geadviseerde veldwerk wordt uitgevoerd door 2 gediplomeerde archeologen die permanent op de site aanwezig zijn. Daarnaast wordt conform de Code van Goede Praktijk een aardkundige betrokken bij het veldwerk, deze dient echter niet permanent op het terrein aanwezig te zijn.

- ➔ Minstens één van de uitvoerende archeologen dient ten minste 220 werkdagen veldervaring te hebben met onderzoek op landelijke sites.
- ➔ Minstens één van de uitvoerende archeologen dient ten minste 120 werkdagen veldervaring te hebben met onderzoek in de zandleemstreek.
- ➔ De aardkundige moet beschikken over aantoonbare ervaring met archeologisch onderzoek in de zandleemstreek.
- ➔ Indien archeologisch verkennend of waarderend onderzoek dient te gebeuren, dient hierbij minstens 1 steentijdspecialist betrokken te zijn. Deze hoeft niet constant aanwezig te zijn op het terrein.

- **Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk**

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.

Archeologisch bureauonderzoek Wingene De Hille - Bijlage 1 - Plan van aanpak

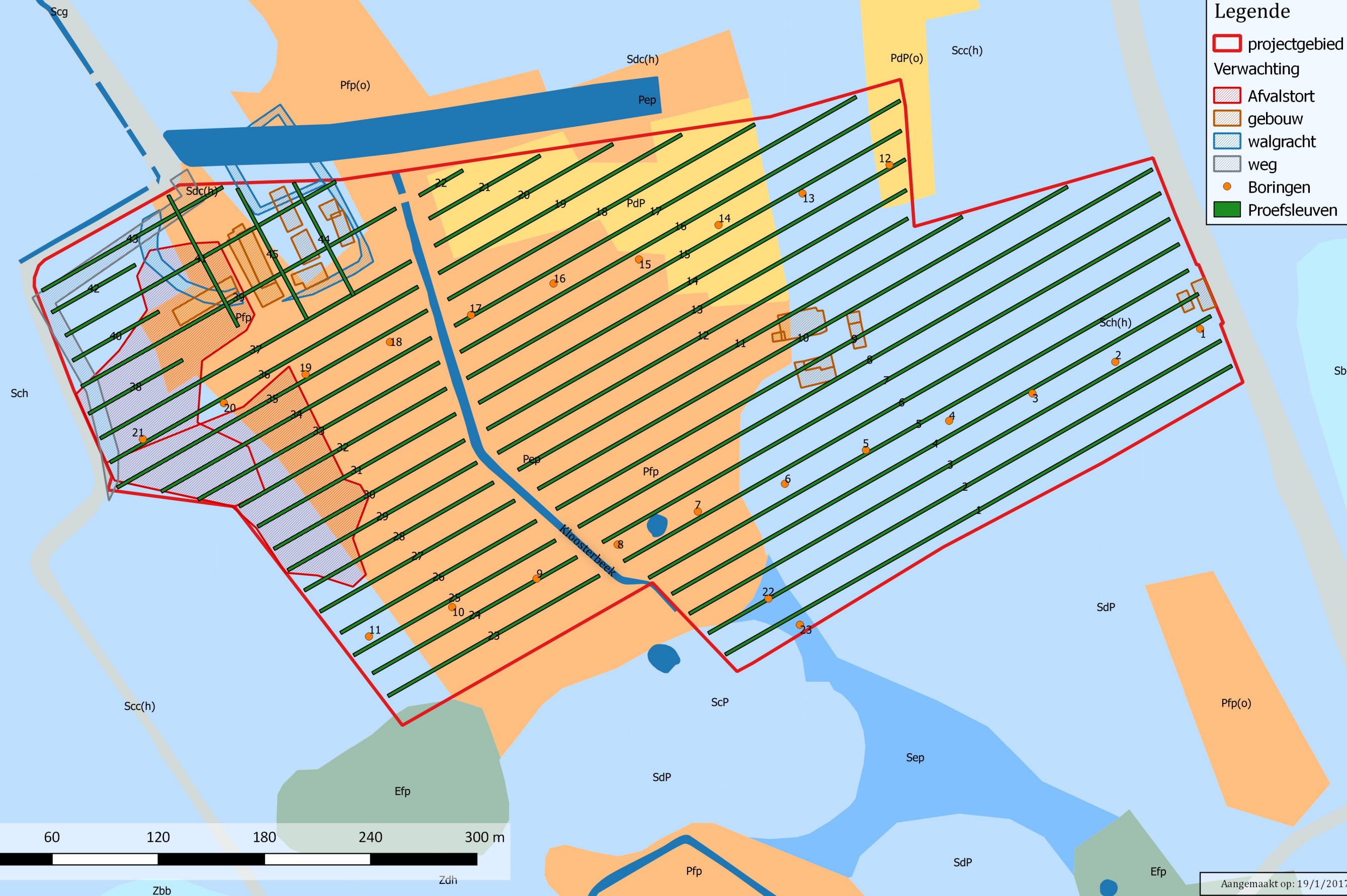
2016E62

MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

Sch
Bronnen: opdrachtgever, geopunt

Legende

- projectgebied
- Verwachting
 - Afvalstort
 - gebouw
 - walgracht
 - weg
 - Boringen
 - Proefsleuven

Aangemaakt op: 19/1/2017